

DZIEJE

NAJNOWSZE

PL ISSN 0419-8824

INDEKS 355682

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK
POŚWIĘCONY
HISTORII
XX WIEKU

1-2015

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII**

DZIEJE NAJNOWSZE

**Rocznik XLVII
2015
1**

WARSZAWA 2015

„Dzieje Najnowsze”
Założone w 1969 r. przez Tadeusza Jędruszczyka,
Czesława Madajczyka i Witolda Stankiewicza

Wydanie publikacji dofinansowane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
(Umowa nr 510/P-DUN/2015) dzięki staraniom Towarzystwa Miłośników Historii

KOMITET REDAKCYJNY

Idesbald Goddeeris, Krzysztof Kawalec, Marek Kornat, Piotr Madajczyk,
Wojciech Materski, Jan Molenda, Władimir Niewieżyn, Andrzej Nowak, Wojciech Rojek,
Dušan Šeges, Andrzej Suchcitz, Ryszard Sudziński, Włodzimierz Suleja,
Małgorzata Willaume, Michihiro Yasui, Elżbieta Znamierowska–Rakk

REDAKCJA

Andrzej Chojnowski, Małgorzata Gmurczyk–Wrońska (sekretarz),
Marek K. Kamiński, Andrzej Koryn, Rafał Stobiecki, Jacek Tebinka,
Tadeusz Wolsza (redaktor naczelny)

REDAKTOR WYDAWNICZY

Jerzy Lewiński

TŁUMACZ

Aleksandra Rodzińska–Chojnowska

Czasopismo recenzowane

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00–272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 22 831–02–61

ISSN 0419–8824

© Instytut Historii PAN & Wydawnictwo DiG, 2015

Wydawnictwo DiG Sp.j.
PL 01–987 Warszawa, ul. Dankowicka 16 c lok. 2
tel./fax (+4822) 839–08–38
e–mail: biuro@dig.pl <http://www.dig.pl>

Druk cyfrowy: FABRYKA DRUKU w Warszawie

Spis treści

STUDIA I ARTYKUŁY

Karol Sacewicz — <i>Razem czy osobno? Władze PPS i KPRP–KPP wobec obchodów 1 maja w latach 1919–1928</i>	3
Małgorzata Dajnowicz — <i>Wpływy Narodowej Demokracji w województwie białostockim. Elity i ich rola w tworzeniu politycznych struktur endeckich (1919–1939)</i>	33
Krzysztof Lesiakowski — <i>Hitlerowskie plany przebudowy Sieradza</i>	45
Mariusz Mazur — <i>Propaganda komunistyczna wobec Armii Krajowej w latach 1943–1955</i>	61
Krzysztof Tarka — „ <i>Monitor Londyński</i> ” — <i>krótki żywot pisma „zamkowych” legalistów</i>	81
Marcin Żukowski — <i>Finansowe i ideologiczne znaczenie składek członkowskich w partiach komunistycznych (Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego i Polska Zjednoczona Partia Robotnicza)</i>	89
Daniel Czerwiński — <i>Działalność Komitetu Zakładowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy WUBP/WUdsBP w Gdańsku w latach 1949–1956</i>	123
Piotr Abryszeński — <i>Stanowisko duchownych Pomorza Gdańskiego wobec Grudnia 1970 r. w świetle dokumentów SB. Próba charakterystyki</i>	137
Grzegorz Majchrzak — <i>Kulisy „listu kaprala do generała”</i>	155

PRZEGLĄD BADAŃ

Jan Molenda — <i>Polska w Wielkiej Wojnie 1914–1918. Kilka refleksji w sprawie stanu badań (cz. II: 1939–2014)</i>	167
--	-----

AUTOREFERATY

Witold Bagieński — <i>Wywiad cywilny Polski Ludowej w latach 1945–1961</i>	191
--	-----

MATERIAŁY

<i>Tylko zorganizowana Europa może powstrzymać Rosję — nieznane memorandum na temat spraw polsko–sowiecko–bałtyckich z kwietnia 1926 r.</i> — Małgorzata Gmurczyk–Wrońska	203
--	-----

<i>Nieznana relacja wysłannika Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża na temat przebiegu walk w Warszawie w dniach 12–14 V 1926 r.</i> — Paweł Duber	215
<i>Nieznana relacja Kazimierza Świtalskiego na temat zamachu majowego</i> — Paweł Duber	221
<i>Raport polityczny za drugą połowę sierpnia 1944 r. z terenu Obwodu Augustowskiego Armii Krajowej</i> — Maciej Dariusz Kossowski	227

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Krzysztof Jasiewicz — „Zrusyfikowany gruziński Azjata”	233
Tadeusz Wolsza — „Na białych Polaków oblawa”. Uwagi na marginesie lektury	244

* * *

Krzysztof Kania, <i>Edward Bernard Raczyński 1891–1993. Dyplomata i polityk</i> — Jacek Piotrowski, Krzysztof Kloc	253
Andrzej de Lazari, Oleg Riabow, Magdalena Żukowska, <i>Europa i Niedźwiedź</i> — Aleksandra J. Leinwand	265
Joanna Sondel-Cedarmas, <i>Nacjonalizm włoski. Geneza i ewolucja doktryny politycznej (1896–1923)</i> — Przemysław Pazik	277
Zbig. <i>The Strategy and Statecraft of Zbigniew Brzeziński</i> , red. Charles Gati — Ewa Maj	279
Igor Hałagida, <i>Między Moskwą, Warszawą i Watykanem. Dzieje Kościoła greckokatolickiego w Polsce 1944–1970</i> — Michał Białkowski	284
Božidar Jezernik, <i>Naga Wyspa. Gulag Tity</i> — Lilla Moroz-Grzelak	290
<i>Opozycja i opór społeczny w Polsce po 1956 r.</i> , t. II, red. Tomasz Kozłowski, Jan Olaszek — Jakub Szumski	293
Eugeniusz S. Kruszewski, <i>Na obrzeżach dyplomacji. Przedstawicielstwo Rządu RP na Uchodźstwie w Danii w latach 1976–1990</i> — Bartosz Kaczorowski	299
Piotr Kardela, <i>Radio Olsztyn w latach 1980–1992</i> — Mariusz Korejwo	302

Wśród naszych Autorów m.in.

Mgr Piotr Abryszeński — doktorant na Wydziale Historii Uniwersytetu Gdańskiego/pracownik naukowy Europejskiego Centrum Solidarności w Gdańsku

Dr Witold Bagiński — pracownik naukowy Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

Dr Michał Białkowski — adiunkt na Wydziale Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Mgr Daniel Czerwiński — doktorant na Wydziale Historii Uniwersytetu Gdańskiego/pracownik naukowy Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku

Dr hab. Małgorzata Dajnowicz — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Białymstoku

Dr Paweł Duber — pracownik naukowy Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

Dr hab. Małgorzata Gmurczyk–Wrońska — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Prof. zw. dr hab. Krzysztof Jasiewicz — w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Dr Bartosz Kaczorowski — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego

Mgr Krzysztof Kloc — doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Dr Mariusz Korejwo — pracownik Archiwum Państwowego w Olsztynie

Dr hab. Aleksandra Leinwand — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Dr hab. Krzysztof Lesiakowski — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego

Mgr Ewa Maj — doktorantka w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego

Dr Grzegorz Majchrzak — pracownik naukowy Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

Dr hab. Mariusz Mazur — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie–Sklodowskiej w Lublinie

Prof. zw. dr hab. Jan Molenda — w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Dr hab. Lilia Moroz–Grzelak — prof. nadzwyczajny w Instytucie Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Prof. dr hab. Jacek Piotrowski — w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego

Dr Karol Sacewicz — adiunkt w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko–Mazurskiego w Olsztynie

Mgr Jakub Szumski — doktorant w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Prof. dr hab. Krzysztof Tarka — w Instytucie Historii Uniwersytetu Opolskiego

Prof. zw. dr hab. Tadeusz Wolsza — w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Mgr Marcin Żukowski — pracownik Okręgowego Biura Lustracji Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku

Informacja dla autorów „Dziejów Najnowszych”

Redakcja zwraca się do wszystkich autorów o stosowanie następujących rygorów, dotyczących formy tekstów nadsyłanych do druku w naszym piśmie:

1. Wszystkie teksty należy składać w dwu egzemplarzach oraz w wersji elektronicznej. Wydruk powinien być sporządzony według obowiązujących norm: Times New Roman 12 pkt., interlinia 1,5 wiersza, z marginesem z lewej strony szerokości 4–5 cm. Poprawki i uzupełnienia powinny być ograniczone do minimum i nie mogą przekraczać trzech na jednej stronie; nie stosujemy żadnych podkreśleń.

2. Układ pierwszej strony artykułu i artykułu recenzyjnego (tj. obszerniejszej, polemicznej recenzji) powinien wyglądać następująco: z lewej strony u góry imię i nazwisko autora oraz dokładny adres, poniżej tytuł na środku strony (na osi). Wszystkie te elementy należy pisać pismem tekstowym, nie zaś samymi wielkimi literami.

3. W recenzji ponad tekstem należy umieścić kolejno: imię (w formie rozwiniętej) i nazwisko autora recenzowanej pracy, jej tytuł i ewentualnie podtytuł (według strony tytułowej); jeśli recenzja dotyczy pracy zbiorowej, wówczas po tytule należy podać imię i nazwisko redaktora; następnie — w przypadku pracy wielotomowej — liczbę tomów lub części (np. t. I–II) cyframi rzymskimi i dalej: miejsce i rok wydania, nazwę wydawcy, na ostatnim miejscu liczbę stron. Imię i nazwisko autora recenzji — na końcu tekstu z prawej strony (oraz dokładny adres).

4. Teksty do działu „Życie naukowe” zawierają tytuł (na osi); podpis autora jak w recenzji.

5. Wspomnienia pośmiertne: w tytule imię i nazwisko osoby, której tekst dotyczy, pod nim w nawiasach dokładne daty życia; podpis autora jak w recenzji.

6. Przypisy następują w maszynopisie po tekście zasadniczym, od nowej strony. Numery przypisów należy umieszczać we frakcji górnej, bez nawiasów lub kropek, w wierszu z wcięciem akapitowym. Odnośniki do przypisów w tekście są umieszczane przed kropką kończącą zdanie (z wyjątkiem, gdy kończy je skrót: w. — wiek lub r. — rok) albo przed przecinkiem wewnątrz zdania (z wyjątkiem, gdy muszą być umieszczone między słowami, których nie oddziela przecinek).

7. W tekstach zasadniczych przyjmujemy ogólnie przyjęte skróty (np. itp., m.in., rkps, mps, t., z., etc.), a także z reguły: r. (rok) i w. (wiek), inne w miarę potrzeby. Nazwy miesięcy podajemy cyfrą rzymską wówczas, gdy występują wraz z dniem i rokiem (bez oddzielających je kropek), w innych przypadkach w ich brzmieniu słownym (16 V 1935 r.; 16 maja; w maju 1935 r.).

8. W przypisach stosujemy skróty jak w punkcie 7., dopuszczalne są także inne skróty, przyjęte w historycznych opracowaniach specjalistycznych, jednak z wyjaśnieniem znaczenia w pierwszym przypadku ich zastosowania. Tytuły czasopism i serii wydawniczych piszemy w cudzysłowie; po tytule publikacji zamieszczonej w opracowaniu zbiorowym piszemy po przecinku — w: (bez nawiasów prostokątnych). Tomy i roczniki periodyków i innych publikacji podajemy cyframi rzymskimi; zeszyty, numery i części — arabskimi.

9. Wszystkie nadesłane do redakcji teksty odbiegające swoją zewnętrzną formą od powyższych zasad będą zwracane autorom do właściwego przygotowania i ponownego przepisania.

10. Redakcja prosi o dołączenie do artykułów streszczeń o objętości do 3000 znaków.

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są co kwartał. Cena prenumeraty krajowej wynosi na **2015 r. — 21 zł** (w tym 5% VAT).

Cena prenumeraty ze zleceniem dostawy za granicę jest powiększona o rzeczywisty koszt wysyłki.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A:

Zamówienia na prenumeratę w wersji papierowej i na e-wydania można składać bezpośrednio na stronie **www.prenumerata.ruch.com.pl**

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: **prenumerata@ruch.com.pl** lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 — czynne w dni robocze w godzinach 7.00–17.00.

Koszt połączenia wg taryfy operatora.

Wpłaty w PLN na konto w banku PEKAO S.A. IV O/Warszawa, No. 68 1240 1053 1111 0000 0443 0494 lub w kasie Zespołu.

Dokonując wpłaty za prenumeratę w banku czy też w Urzędzie Poczтовым należy podać: nazwę naszej firmy, nazwę banku, numer konta, czytelny pełny adres odbiorcy za granicą, okres prenumeraty, rodzaj wysyłki (p-tą priorytetową czy ekonomiczną) oraz zamawiany tytuł.

Warunkiem rozpoczęcia wysyłki prenumeraty, jest dokonanie wpłaty na nasze konto.

Prenumerata opłacana w dewizach przez odbiorcę z zagranicy: przelewem na nasze konto w banku, SWIFT banku: PKOPPLPWXXX

w USD PEKAO S.A. IV O/Wwa IBAN PL 54 1240 1053 1787 0000 0443 0508

w EUR PEKAO S.A. IV O/Wwa IBAN PL 46 1240 1053 1978 0000 0443 0511

po dokonaniu przelewu prosimy o przesłanie kserokopii polecenia przelewu z podaniem adresu i tytułu pod nr faxu (+4822) 532 87 31.

Informujemy, że klienci płacący z zagranicy mogą też dokonać wpłaty na prenumeratę kartami kredytowymi VISA, MASTERCARD i AMERICAN EXPRESS w internecie <http://www.ruch.pol.pl>

Dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Terminy przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną:

do 5 XII — na I kw. r. następnego

do 5 VI — na III kw. r. bieżącego

do 5 III — na II kw. r. bieżącego

do 5 IX — na IV kw. r. bieżącego

Bieżące numery oraz wszystkie dostępne od 1999 r. można również kupić lub zamówić w Wydawnictwie DiG:

01–987 Warszawa, ul. Dankowicka 16c lok. 2

tel./fax (+4822) 839 08 38

e-mail: biuro@dig.pl; <http://www.dig.pl>

Na terenie kraju wpłat można dokonywać także w oddziałach terenowych firmy KOLPORTER S.A., właściwych dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.

Szczegółowe informacje — bezpłatna infolinia 0 801 205 555

lub na stronie internetowej <http://www.kolporter.com.pl>

Subscription orders for all the magazines published in Poland available through the local press distributors or directly through the Foreign Trade Enterprise.

CHZ Ars Polona S.A.

03–933 Warszawa, ul. Obrońców 25, Poland

<http://www.arspolona.com.pl>

tel./fax (+4822) 509 86 09

cena 21,00 zł (w tym 5% VAT)

Nakład 500 egz.

